

Motion till riksdagen 2024/25:3300

av Mikael Damberg m.fl. (S)

med anledning av skr. 2024/25:66 Sveriges genomförande av Agenda 2030

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en plan för hur regeringen ska skärpa sitt arbete för att nå Agenda 2030-målen, bl.a. genom åtgärder i linje med de förslag som nämns i denna motion, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Regeringen brister i sin hantering av Agenda 2030-målen. Tidigare i år lade regeringen ned Agenda 2030-kansliet. Myndigheterna måste inte längre rapportera sitt arbete med Agenda 2030 och budgeten för uppföljningen har minskats, vilket kommer att påverka Sveriges möjligheter att nå målen. Det har varit en kontinuerlig neddragning och nu finns väldigt lite Agenda 2030-arbete kvar i praktiken. För detta har regeringen fått skarp kritik från Concord, som representerar ett åttiotal organisationer som arbetar med bistånd och global utveckling.

Regeringens kapitulation på utvecklingspolitiken berör alla de 17 Agenda 2030-målen. Två områden vi särskilt vill lyfta är miljö- och klimatpolitiken samt jämlikhetspolitiken.

På miljö- och klimatområdet är regeringens politik långt ifrån tillräcklig. Siffror från SCB visar att koldioxidutsläppen ökade kraftigt under första halvåret 2024. Regeringens klimathandlingsplan saknar skarpa åtgärder, och Sverige ser nu ut att missa i princip samtliga klimatmål. Det erkänner regeringen själv i sin uppdaterade nationella energi- och klimatplan. Det riskerar att leda till dyra böter och försämra Sveriges trovärdighet internationellt. Samtidigt har regeringen genomfört kraftiga nedskärningar i naturvården. Naturvården är avgörande för att skydda våra naturområden, arter och ekosystem, men också för att främja friluftsliv och skapa nya jobbtillfällen.

På jämlikhetsområdet brister regeringen i flera avseenden. Underfinansieringen av välfärden riskerar att försämra skolor, vård och omsorg. Det är ett slag mot alla de som

tar del av välfärdens tjänster och drabbar de med minst marginaler hårdast. I förlängningen slår en svagare välfärd även mot jämställdheten och integrationen. Samtidigt har regeringens ekonomiska politik gynnat de som redan har mest på bekostnad av de som har det tuffare. Det har märkts tydligt under de senaste årens kostnadskris där regeringen valt att prioritera skattesänkningar för de rikaste framför stöd till vanligt folk.

Regeringens arbete med Agenda 2030-målen är otillräckligt. Vi kräver att regeringen skärper arbetet för att nå de 17 målen i Agenda 2030. För att skapa en hållbar utveckling anser vi att de förslag som nämns i denna motion och vår budgetmotion bör genomföras.

Mål 1 Ingen fattigdom

Det är glädjande att åtgärder som den förra S-ledda regeringen vidtog har lett till minskad fattigdom. Det gäller bl.a. införandet av tilläggsbidraget i bostadsbidraget från den 1 juli 2022 och förstärkningen av grundskyddet i pensionssystemet genom höjningen av grundnivån i garantipensionen med 1 000 kronor under 2022. Vi befärar dock att sänkningen av bostadsbidraget och uteblivna höjningar av barnbidraget som gör att värdet gräps ur kommer att leda till ökad fattigdom.

Mål 2 Ingen hunger

Vi delar regeringens bedömning att Sverige har en hög standard inom livsmedelsproduktion, men även att produktionen minskar inom exempelvis mejerisektorn och att problem med ohälsosamma matvanor, övervikt och fetma ökar.

Något som inte nämns i skrivelsen är regeringens brist på tillräckliga resurser till livsmedelsstrategin, vilket försvårar arbetet med att säkra svensk livsmedelsförsörjning. Det har nu gått mer än två år sedan regeringen tillträdde, men vi har fortfarande inte fått ta del av den utlovade livsmedelsstrategin 2.0.

I skrivelsen lyfter regeringen inte heller några åtgärder för att trygga livsmedelsberedskapen i hela landet. Livsmedelsförsörjningen i norra Sverige är i dag otillräcklig. Livsmedelsverket har t.o.m. larmat om att boende i norra Sverige kan tvingas evakueras vid en eventuell kris. Det betonar vikten av särskilda satsningar för att stärka jordbruket i Norrland. Vi socialdemokrater har därför föreslagit en höjning av stödet till mjölkbönder i norra Sverige med 60 miljoner kronor i förhållande till regeringens budget.

Mot denna bakgrund vill vi att regeringen återkommer med förtydligande kring hur den har tänkt säkerställa en tillräcklig livsmedelsberedskap i hela landet, och inte bara i södra Sverige.

Mål 3 God hälsa och välbefinnande

Sveriges kommuner och regioner befinner sig i en tuff ekonomisk sits. Det gör det betydligt svårare för dem att uppnå målet om god hälsa och välbefinnande. Här behöver regeringen göra mer för att stötta kommuner och regioner och säkerställa att de kan bedriva sin verksamhet på ett bra sätt.

Trots en jämförelsevis god hälsa i befolkningen finns alltför stora skillnader mellan olika grupper. Medellivslängden skiljer sig mellan olika grupper, bl.a. beroende på

socioekonomiska faktorer. Det krävs kraftfulla och breda satsningar för att minska den ojämlika hälsan, riktade mot såväl barn som vuxna.

Mål 4 God utbildning för alla

Sverige lever i dag inte fullt ut upp till Agenda 2030:s mål om en likvärdig utbildning. Trots att skolan ska vara kompensatorisk och ge alla barn samma möjligheter, ser vi ökande ojämlikhet och segregation. Skolans resurser fördelas ojämnt, där de elever och skolor som har störst behov ofta får minst stöd. Det svenska skolsystemet gynnar dessutom vinstdrivande aktörer, vilket bidrar till att pengar som borde gå till undervisning i stället försvinner från verksamheten.

Segregationen förstärks ytterligare genom orättvisa urvalssystem som stänger ute vissa elever och gör att skolor i utsatta områden halkar efter. Dessutom är tidiga insatser och stöd för elever som riskerar att hamna efter ofta otillräckliga. För att nå målet om en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet krävs en rättvisare resursfördelning och åtgärder för att säkerställa att alla elever får det stöd och de möjligheter de har rätt till.

Mål 5 Jämställdhet

Jämställdhet är ett grundläggande mål för socialdemokratisk politik. Vi är stolta över att i decennier ha bedrivit en politik som gjort Sverige till ett av världens mest jämlika länder. Men det finns mer att göra och dessvärre brister regeringen i flera avseenden.

En förutsättning för att säkra jämställdhet, trygghet och jämlikhet i samhället är den svenska välfärdsmodellen. Genom att ha väl utbyggd barn- och äldreomsorg kan kvinnor delta på arbetsmarknaden på ett sätt som gynnar både individ, ekonomi och samhälle. Välfärden ska ge alla barn lika tillgång till högkvalitativ förskola och skola, oavsett föräldrarnas ekonomiska situation. Likaså ska sjukvården baseras på behov, inte betalningsförmåga. Detta innebär att undersköterskan, skolmåltidsbiträdet och ekonomichefen ska ha samma rätt till god vård, och deras barn ska erbjudas en bra utbildning.

Den svenska välfärden möter dock hot. Regeringens otillräckliga statsbidrag till kommuner och regioner riskerar att försämra skolor, vård och omsorg. När välfärden försvagas påverkas hela samhällets förmåga att leverera likvärdig service och rättvisa möjligheter, och därmed också kampen för jämställdhet. För att bygga ett sammanhållet Sverige krävs en stark välfärd som är till för alla. Staten måste ta sitt ansvar för finansieringen av välfärden, bl.a. genom att inflationsskydda de generella statsbidragen och därmed ge kommuner och regioner tryggare och bättre planeringsförutsättningar.

Ett område som lyfts i regeringens skrivelse är mäns våld mot kvinnor. Här måste mer göras. Socialdemokraterna vill se en nollvision mot mäns våld mot kvinnor och fortsätter driva på för fler åtgärder. Vi vill bl.a. se hårdare straff för brott, särskilt mot kvinnor, kriminalisera psykiskt våld, där förövare genom upprepade kränkningar begränsar offrets frihet, fortsätta satsningar för att polis och rättsväsen effektivt ska kunna hantera mäns våld mot kvinnor, likvärdigt med andra grova brott, införa ett nationellt våldsförebyggande program och sätta stopp för hedersrelaterat våld och förtryck.

Mål 6 Rent vatten och sanitet för alla

Av skrivelsen framgår att Sverige har god tillgång till rent dricksvatten och sanitet, men att utmaningar kvarstår med bl.a. enskilda brunnar, avlopp, vattenförluster i ledningsnätet på ca 16 procent, skydd av dricksvattenresurser samt skydd av ekosystem.

Regeringen framhåller att den beslutat om ett etappmål om övergödning. Övergödningen är ett mycket allvarligt problem som påverkar både biologisk mångfald och klimatet negativt. Det är forskningen överens om. Vi ser därför positivt på att regeringen inrättar ett etappmål om övergödning. Dessvärre är målet mycket vagt formulerat. För att etappmål ska få den styrande effekt som är nödvändig behöver målen också vara kvantifierade och tidssatta. Dessa delar saknas i regeringens etappmål.

Även de konkreta åtgärder som behövs för att nå övergödningens målen lyser med sin frånvaro. En viktig del av lösningen för att komma åt övergödningen är att minska tillförseln av kväve och fosfor från land. Det gäller inte minst jordbruket, som står för den största delen av näringstillförseln till Östersjön orsakad av människan. För att effektivt bekämpa övergödningen är det nödvändigt att utveckla stöd och andra åtgärder som ökar cirkulariteten och minskar näringsförlusterna från jordbruket. Men i både regeringens skrivelse 2024/25:66 och proposition 2023/24:156 saknas tillräckliga förslag på åtgärder för att uppnå detta.

Skrivelsen saknar också uppgifter om hur och när regeringen ska lösa brister i enskilda brunnar och vattenförluster i ledningsnätet på ca 16 procent. Vi ber därför regeringen att återkomma med tydligare mål och tidsramar för att åtgärda dessa brister.

Det finns också ett tydligt behov av förstärkta insatser för att motverka negativa effekter från vattenkraftverk och markavvattnings, inte minst efter att regeringen valt att pausa den nationella planen för miljöanpassning av vattenkraften (NAP).

Mål 7 Hållbar energi för alla

När det gäller elanvändningen 2045 menar vi att den osäkerhet som finns om elbehoven på längre sikt (mellan 200 och 340 TWh enligt en myndighetsgemensam rapport från december 2023), ökar utan ett tydligt preciserat och högt ställt mål för 2030. Enligt samma rapport kan nämligen elbehovet redan till 2035 i det närmaste fördubblas. Om inte industrin får möjlighet att genomföra sina planerade eller önskade investeringar i närtid torde behovet av ny el minska högst avsevärt även på längre sikt. Det skadar såväl klimatomställningen som det svenska näringslivet och en mycket stor mängd arbetstillfällen riskeras.

Socialdemokraterna anser att det saknas en samhällsekonomisk analys av hur en långsiktigt stabil och konkurrenskraftig elförsörjning ska kunna åstadkommas och vilken roll olika kraftslag liksom flexibla lösningar, effektivisering och lagring har i detta sammanhang. Att ta ställning till regeringens bedömning om behovet av nya kärnkraftsreaktorer till 2045 låter sig därför inte göras. Vad gäller behov av ny kärnkraft till 2035 har vi sedan en längre tid nu efterfrågat ett mål på ytterligare minst 60 TWh fossilfri kraft redan till 2030 och ser att vindkraft är det kraftslag som har bäst förutsättningar att komma på plats snabbt, men även effekthöjningar i befintliga anläggningar samt solel. Utan avsevärda tillskott av el de närmaste tio åren riskerar inte heller behoven föreligga av kärnkraft därefter.

Vi menar också att ett effektiviseringsmål hade behövts för att bättre kunna ta ställning till det nu beslutade planeringsmålet för 2045. ”Effektivisering först” har varit ingången

för både EU och Sverige. Regeringens expertmyndighet pekar på att var sjunde kWh är lönsam att effektivisera. Det frigör också el och kapacitet för behoven på kort sikt samtidigt som priserna sänks. I den uppdaterade nationella energi- och klimatplanen som lämnades till kommissionen i juni erkände regeringen att de missar kraven i hela den centrala klimatlagstiftningen i EU. Dessutom misslyckas regeringen med att uppfylla obligatoriska krav om ökad andel förnybar energi och minskad energianvändning.

Det behövs stöd till energieffektivisering av flerbostadshus som kompletteras med insatser för att fastighetsföretag och bostadsrättsföreningar ska kunna förbättra sin styrning av fastighetsbeståndets energianvändning.

Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

En hållbar ekonomisk tillväxt är viktigt för Sveriges framtid som industriland. Med nyindustrialiseringen får vi en chans till en stark teknikutveckling för hela landet, med välbetalda industrijobb och en hög tillväxt som följd. Vi har också bättre förutsättningar än många andra. Vi har sunda statsfinanser och hållbar el och vi är ett starkt industriland, där en välorganiserad arbetskraft och ett innovativt näringsliv gemensamt bidrar till teknikutveckling i världsklass.

Därför är det djupt oroande att regeringen åsidosätter kraven från svensk industri. Ett tydligt exempel är energipolitiken. Genom att lägga allt fokus på ett energislag har regeringen minskat möjligheterna att få på plats billig grön energi på kort sikt. Vi ser resultatet i dag med inställda vindkraftsparker runt om i Sverige. Den senaste tiden har regeringen visat en uppenbar ovilja att ha samtal med oppositionen om en långsiktig energipolitik. Tvärtemot vad näringslivet efterfrågar.

Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Våra transporter har en avgörande påverkan på klimatet. Nästan en tredjedel av landets totala utsläpp orsakas av inrikes transporter, och huvuddelen kommer från vägtrafiken. I den pågående kostnadskrisen har vi också sett hur Sveriges beroende av fossila bränslen från omvärlden har medfört skyhöga bränslepriser för vanligt folk. För att uppfylla klimatmålen och stärka landets självförsörjning är det avgörande att vi fokuserar på att ställa om till ett klimatsmart trafik- och transportsystem. Denna omställning kräver investeringar i järnvägar och det kräver en fossiloberoende fordonsflotta. Vi behöver genomföra åtgärder på både nationell nivå och EU-nivå som minskar vår användning av fossila bränslen. Därför behövs tydliga incitament för att driva på omställningen till el och andra gröna drivmedel.

Sverige har sedan decennier underinvesterat i vägar och järnvägar samt underinvesterat i underhåll av dessa. Det märks nu akut genom exempelvis inställda tåg, urspårningar, förseningar och försämrad framkomlighet. Det är ett hot mot alla ambitioner om att hela Sverige ska leva, utvecklas och hålla ihop, och det är ett hot mot trafiksäkerheten i våra trafiksystem. Detta är därtill ett långsiktigt hot mot den gröna industriella utvecklingen, tillväxten och uppfyllandet av våra klimatmål och Sveriges ställning i den globala konkurrensen. Sverige behöver därför både orka satsa på ny kapacitet genom anläggandet av nya stambanor och förstärka resurser till väg- och järnvägsunderhåll.

De olika trafikslagen måste komplettera varandra, hänga ihop och förstärka varandra. Det är så vi bygger ett riktigt effektivt transportsystem. Knutpunkter, noder och intermodalitet måste vara ledord i alla trafik- och infrastruktursatsningar.

Det finns områden i olika verksamheter i vårt land som har avreglerats och bolagiserats, vilket har lett till ett annat syfte än att verka för det gemensammas bästa. Vi behöver ta tillbaka den samhällseliga kontrollen över det som vi menar är samhällsviktiga funktioner, och dit hör i allra högsta grad infrastrukturen. Självklart är samarbete mellan stat, region, kommun och privata aktörer en förutsättning för att infrastrukturens olika delar ska fungera runt om i vårt land, men det får aldrig ske utan att det är samhällets bästa som är i fokus. Inom detta område finns några verksamheter som bör utvärderas och ses över.

Det är också nödvändigt att säkra Sveriges plats som världsledande innovationsnation. Här har regeringen gjort nedskärningar i medlen till Vinnova i BP24 som skadat de svenska innovationssystemen och skapat en oro i branschen. De medel som återförs i budgetpropositionen för 2025 är inte tillräckliga, varför vi föreslog ökade medel i vår budgetmotion.

Även på industriområdet har regeringen försvårat utvecklingen. Industrikivet har regeringen skurit ned bemyndiganderamen för i budgetpropositionen för 2025. Det har lett till att Industrikivet har slut på pengar till nya projekt, vilket hotar Sveriges omställning av industrin. Därför föreslog vi en halv miljard kronor mer än regeringen i vår budgetmotion.

För att klara den gröna omställningen behöver Sverige vara ett land som är attraktivt för industrietableringar. Den socialdemokratiska regeringen arbetade med samverkansprogram som skulle föra samman universitet och högskolor, näringslivet, civilsamhälle, intresseorganisationer och politik. Det var aktiv näringspolitik som syftade till att ta ett helhetsgrepp och tillsammans stärka svensk konkurrenskraft. Det var en väl fungerande metod som med fördel bör utvecklas ytterligare.

Mål 10 Minskad ojämlikhet

Socialdemokraterna vill se en ökad ekonomisk jämlikhet inom och mellan länder. Internationellt sker det till stor del genom vår biståndspolitik, där vi skjuter till mer medel än regeringen.

Nationellt är det av yttersta vikt att den ekonomiska politik som bedrivs syftar till att minska ojämlikheten och ge alla invånare likartade förutsättningar. Här oroas vi av att regeringens politik gynnar de som redan har mest på bekostnad av de som har det tuffare. Det har märkts tydligt under de senaste årens kostnadskris där regeringen valt att prioritera skattesänkningar för de rikaste framför stöd till vanligt folk.

Ett problem inom det här området är barnfattigdom. Återkommande larmas om familjer som inte har tillräckligt med resurser för att klara sin ekonomi. Den ökade ekonomiska ojämlikheten drabbar framför allt familjer med de lägsta inkomsterna som haft liten eller ingen ekonomisk utveckling. Barn till ensamstående mammor har en betydligt högre fattigdomsrisk än barn som växer upp med sammanboende föräldrar. Barn med utländsk bakgrund har en på samma sätt betydligt högre fattigdomsrisk än barn med svensk bakgrund. För att åtgärda detta krävs omfattande reformer för att människor ska komma i arbete och därmed kunna försörja sig på ett bättre sätt. Men också t.ex. höjt barnbidrag. Regeringen väljer att i stället sänka skatten för de med allra högst inkomst, vilket ytterligare spär på ojämlikheten.

Mål 11 Hållbara städer och samhällen

Vi instämmer i att det är svårt att göra en samlad bedömning av i vilken grad målet uppfylls då det konkreta arbetet sker framför allt på lokal nivå. Vad gäller den del som handlar om ”Insatser med fokus på utvecklingen i norra Sverige och behov kopplade till den snabba industriutvecklingen” (skr. 2024/25:66) råder stora oklarheter.

Förslaget presenterades i samband med budgetpropositionen och än så länge har det inte getts något svar på vad det är som ska stödja byggnation kopplad till den gröna industrialiseringen i norr. Det är ytterst anmärkningsvärt att man under flera månaders tid inte har lyckats precisera vad regeringens största satsning på det bostadspolitiska området faktiskt innehåller. Frågorna till regeringen kvarstår som obesvarade: Vad innebär dessa satsningar?

Vi socialdemokrater menar att landet står inför stora kompetensutmaningar som ställer krav på en fungerande bostadsförsörjning. Vi har därför föreslagit att det införs en statlig byggstimulans i form av ett produktionsstöd riktat till bl.a. mindre orter och arbetsmarknadsregioner med stora industrietableringar. De stora etableringar inom den gröna industrirevolution som pågår i vårt land visar på nya och akuta behov av bostäder i kommuner som fram till nyligen inte haft någon större befolkningsökning. Vårt förslag innebär att regeringen bemyndigas att ingå ekonomiska åtaganden för dessa två åtgärder som medför behov av framtida anslag på högst 3 miljarder kronor 2025 och ökar anslagsfinansieringen för dessa med 400 miljoner kronor 2026 och 1 miljard kronor 2027.

Parallellt med bostadsbyggandet behöver satsningar göras på välfärden. Fungerande skola, vård och omsorg är helt nödvändigt för att ge de berörda kommunerna förutsättningar att möta dessa stora industrisatsningar.

Mål 12 Hållbar konsumtion och produktion

Vi instämmer i bedömningen att genomförandet av mål 12 är tvetydigt. Det är positivt att regeringen i skrivelsen beskriver sitt arbete på internationell nivå, men vi menar att åtgärder inom cirkulär ekonomi inte beskrivs tillräckligt på nationell nivå.

Vi socialdemokrater har föreslagit en rad åtgärder nationellt. Vi anser att företag behöver uppmuntras att ta fram resurssnåla produkter som är lätta att återanvända och återvinna, vilket förutsätter en tydlig ansvarsfördelning genom hela livscykeln. På flera områden behöver befintlig ansvarsfördelning bli bredare och tydligare. Det gäller inte minst elektronik, textilier, byggprodukter och förpackningar.

Vidare måste vi sätta stopp för friåkarna som inte betalar förpackningsavgift trots att de har förpackningsansvar. Det medför orättvisa villkor för skötsamma producenter. Regelverken behöver utvecklas, den offentliga sektorns roll som drivkraft stärkas och kunskapen om cirkulär ekonomi främjas. Vi föreslår även att man vid en framtida skatteöversyn tar hänsyn till övergången från ett linjärt synsätt till ett cirkulärt.

Mot denna bakgrund vill vi att regeringen återkommer med en tydligare beskrivning av vilka åtgärder som planeras på nationell nivå för att uppnå målet om hållbar konsumtion och produktion.

Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna

Av skrivelsen framgår att regeringens samlade förslag i budgetpropositionen för 2025 att ESR-åtagandet för 2030 beräknas nås. Det är uppseendeväckande att regeringen enbart beskriver det scenario där målet nås, trots att det enligt Naturvårdsverket finns ett lika sannolikt scenario där målet inte nås. Vidare vilar måluppfyllelsen på högst osäkra antaganden om ökande elektrifieringstakt och begränsade utsläppsökningar och att det inte uppkommer något underskott i LULUCF-sektorn under perioden 2021–2025. Vi menar att regeringen inte ger en fullständig bild av Sveriges uppfyllande av ESR-åtagandet.

Naturvårdsverket bedömer att Sverige inte når etappmålen till 2030 eller 2040, och inte heller målet om nettonollutsläpp till 2045 med nuvarande styrmedel. Det är under all kritik. Enligt Climate Change Performance Index har Sveriges klimatpolitik rasat från näst bäst under den socialdemokratiska regeringen till plats 41 under 2024 – efter oljelandet Kazakstan.

Regeringen beskriver sin klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) som en plan för hur Sveriges klimatmål ska nås, men faktum är att klimathandlingsplanen har kritiserats från flera håll för att vara otillräcklig. Till och med regeringens egna myndigheter har riktat svidande kritik. Klimatpolitiska rådet konstaterar att regeringens beslutade politik inte längre leder i riktning mot att de centrala klimatmålen uppnås. Finanspolitiska rådet drar slutsatsen att ”regeringen saknar en sammanhållen och begriplig klimatstrategi”.

Vidare lyfter regeringen Klimatklivets och Industriklivets roll i arbetet för måluppfyllelsen. Vi socialdemokrater introducerade Klimatklivet och Industriklivet under 2015 respektive 2018 för att stödja investeringar som bidrar till en fossilfri industri. Dessa stöd är viktiga möjliggörare för industrins omställning. Det är missvisande att regeringen inte nämner att båda dessa stöd har tvingats att dra i bromsen efter att regeringen skurit ned bemyndiganderamen för 2026–2029. Medan regeringen minskar budgeten för Klimatklivet och Industriklivet vill vi i stället vidareutveckla dessa och har därför föreslagit 250 respektive 500 miljoner kronor mer än regeringen för nästa års budget.

Mål 14 Hav och marina resurser

Sverige uppfyller i dag inte Agenda 2030-målet om att bevara och utnyttja haven och marina resurser hållbart. Läget i Östersjön och Nordsjön är kritiskt, både för miljön och för ekosystemen.

Vi socialdemokrater har länge arbetat för att skydda känsliga områden från botten-trålning. Regeringens löfte på presskonferensen den 4 juni 2024 om att skydda 30 procent av Sveriges hav, varav 10 procent strikt, var därför välkommet. Men detta är inte utskrivet i vare sig havsmiljöpropositionen (prop. 2023/24:156) eller regeringens skrivelse (skr. 2024/25:66). I skrivelsen står det i stället att ”det nationella arbetet bidrar till att nå” internationella målsättningar om 30 procent skyddade marina områden till 2030, vilket är en vagare formulering. Vi förutsätter att regeringen återkommer med ett förtydligande av vad den faktiskt avser att göra.

Regeringen planerar att gå vidare med förslag om ett generellt förbud mot botten-trålning i marina skyddade områden innanför trålgränsen. Men en stor del av de skyddade områdena ligger utanför trålgränsen. Vilka åtgärder regeringen planerar att genomföra utanför trålgränsen saknas i skrivelsen.

Flera fiskbestånd i Östersjön, inte minst sillen och strömmingen, är i ett kritiskt läge. Övergödning och ett ohållbart industrifiske har lett till att bl.a. sillen och strömmingen är på väg att helt slås ut. Vi socialdemokrater har därför föreslagit en paus för det storskaliga sill- och strömmingsfisket i Östersjön till dess att bestånden återhämtar sig till en storlek som möjliggör fiske för humankonsumtion. Trots detta har regeringen röstat ja till fördubblade fiskekvoter i EU för 2025 jämfört med 2024, vilket vi anser går emot riksdagens mandat och flera forskares rekommendationer.

Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald

Med regeringens nuvarande och planerade styrmedel bedöms inga av de nio svenska miljömål som bidrar till mål 15 kunna nås. En orsak är att regeringen skurit ned miljöbudgeten (utg.omr. 20) från 23,7 miljarder kronor när den tillträdde 2022 till 16,4 miljarder kronor 2025, en minskning med 31 procent.

Anslag 1:14 Skydd av värdefull natur minskar med 29 procent 2025, från 1,67 miljarder kronor till 1,19 miljarder kronor. Nedskärningen hotar biologisk mångfald, friluftsliv och skogsägares ersättning för frivillig avsättning av skog. Vi socialdemokrater har föreslagit en ökning med 250 miljoner kronor till anslaget.

Anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur har nästan halverats från 2 miljarder kronor 2022 till 1,1 miljard kronor 2023. Därefter har regeringen återfört en mycket liten del av vad den skurit ned. Naturvårdsverket uppskattade sina behov till ytterligare 1,14 miljarder kronor i sitt budgetäskande för 2025, men fick endast 137 miljoner kronor. Nedskärningarna tvingar länsstyrelserna till en absolut lägstanivå, enligt Naturvårdsverket. Även för detta anslag har vi socialdemokrater föreslagit en förstärkning med 250 miljoner kronor jämfört med regeringens budget.

I skrivelsen finns ingen plan för hur regeringen ska säkerställa att skydd och förvaltning av värdefull natur lever upp till miljömålen i Sverige och bidrar till mål 15 i Agenda 2030. Vi förväntar oss att detta klargörs.

Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen

Ett viktigt ämne som faller under mål 16 rör det demokratiska samtalet och demokratiska institutioner.

Med ett svenskt perspektiv har den sittande regeringen tagit steg som riskerar att försvaga demokratin i landet när stödet till civilsamhällets organisationer dras in och stramas åt. Det är en allmänt oroande utveckling och vi bär alla ett stort ansvar för att bevaka demokratins ställning och funktionssätt i vårt samhälle.

Hot och hat mot journalister, opinionsbildare, politiker och kulturarbetare är ett kraftigt och snabbt växande problem. Enskilda drabbas, men i förlängningen drabbas också demokratin. När hot och hat begränsar vad vi vågar uttrycka och diskutera försämras snabbt det demokratiska samtalet och den aggressive kan styra debatten. Utvecklingen påverkar också allmänhetens vilja att engagera sig politiskt och fullt ut nyttja sin yttrandefrihet i samhällsdebatten. Politiska krafter i Sverige – inte minst trollfabriker och propagandacentraler på den extrema högerkanten – underblåser den här utvecklingen. Vi behöver en konkret handlingsplan för att angripa problemet.

Mål 17 Genomförande och globalt partnerskap

För en hållbar utveckling och en jämlik värld ska Sverige vara ledande i Agenda 2030-arbetet och driva på Parisavtalets genomförande. Hösten 2023 släppte FN sin första statusrapport som sammanfattar läget för alla länders klimatarbete. Slutsatsen var att världen är långt ifrån att nå Parisavtalets mål, och utsläppen kan överskrida delmålen med 40 procent om inte mer görs omedelbart. Vi vill därför driva på för höjda klimatambitioner i Sverige, EU och FN. Vi vill fortsatt att 1 procent av Sveriges BNI ska gå till bistånd och att klimatbiståndet via FN ska stärkas, exempelvis via Globala klimatfonden. Vi vill skärpa EU:s klimatmål till 2040 och öka ansträngningarna för att inom FN:s klimatkonvention enas om ett globalt utsläppshandelssystem med ett globalt pris på utsläpp.

Ett område som lyfts i regeringens skrivelse är handelsbiståndet. Handel kan vara ett verktyg för en effektiv och rättvis klimatomställning och bidra till fattigdomsbekämpning och ekonomisk tillväxt, men det kräver att alla parter inom handeln är involverade. Arbetstagares rättigheter och fackliga rättigheter måste lyftas fram i alla dessa samarbeten. Genom partssamverkan kan förutsättningar för hållbar utveckling inom områden som klimat, mänskliga rättigheter, jämställdhet, hälsa och miljö bli möjliga. Handelsbiståndet bör tydligt kopplas till Agenda 2030 och målen i Parisavtalet. I dialogen med näringslivet är det också viktigt att inkludera fackföreningsrörelsen och använda och bygga vidare på den svenska modellen. Att koppla ihop bistånd och handel som regeringen gör måste ske genomtänkt och föregås av en konsekvensanalys, vilket saknas.

Mikael Damberg (S)

Gunilla Carlsson (S)

Ingela Nylund Watz (S)

Peder Björk (S)

Björn Wiechel (S)

Eva Lindh (S)

Joakim Sandell (S)